

VASY GÉZA

Irodalmunk évszázadai

Ezen a címen foglaltam össze – a megadott terjedelmet némileg meghaladva – a nyolcszáz éves magyar irodalom történetét a képeket leszámítva húsz könyv-oldalnyi terjedelemben még 2008 tavaszán. A Napkút Kiadó *Magyar kulturális kalauza* csupán az idei könyvhétre jelenhetett meg. E munka kinyilvánított szándéka az, hogy történelmünk teljes idejét tekintse át, s hogy „a magyar kiadás után idegen nyelvekre fordítva majd az igényesebb külföldi olvasó kezébe kerüljön”. Aki még nem próbálta, az is elképzelheti, hogy a vállalt feladat tökéletesen nem végezhető el. S azt is beláthatja, hogy főként a külföldi olvasókat nem szabad az ismeretlen adatok tömegével elriasztani. Arra aligha van remény, hogy a régebbi évszázadok magyar irodalmát utólag népszerűvé tegyük, de legalább azt meg lehet próbálni, hogy az érdeklődő átláthassa, hogy egy ezer éve itt élő nép sok évszázados anyanyelvi kincséről van szó. Hét évszázad irodalmára így is csupán a terjedelem negyven százaléka jutott. A többi a huszadik századdal foglalkozik, ám oly módon, hogy a szűkebben vett jelenkort csupán érinti. Részben a könyv célkitűzése, részben a terjedelmi korlátok miatt, hiszen ez a tárgykör külön könyvfejezetet igényelne, részben pedig azért, mert az ezredvég irodalma még csak fenntartásokkal lehet az irodalomtörténet tárgya. Az 1960-as években s még később indulók már csak a záró névsorban kaptak helyet, az egyetlen kivétel a Nobel-díjas Kertész Imre. Az áttekintés miniprotrékkal, egy-egy mondatos bemutatásokkal és névsorokkal említ szerzőket, ha jól számoltam, 38, 57, végül 62, összesen 155 személyt. Közülük mindössze 13 fő működött a huszadik század előtt. Már e munka közben is arra gondoltam, elhagyva Bornemisza Pétert, Gyöngyösi Istvánt vagy Batsányi Jánost, hogy nem szabadna ennyi szerzőt említeni, ez a nagyközönség számára feldolgozhatatlan ebben a tömörségben. Azt is figyelembe kellett vennem, hogy a 19. század, sőt a Petőfi Sándor előtti irodalmunk nyelvileg és szemléletileg sajnos már az anyanyelvű közönség számára is megközelíthetetlenül kezd válni, s azt is, hogy idegen nyelvekre alig fordított költészetünk kevésbé keltheti fel a más anyanyelvűek érdeklődését. S vajon van-e olyan ember a szűkebb szakmabelieken kívül, aki akárcsak 30-40 íróat ismer az angol vagy a francia irodalomból? A teljesség a lexikonok és a többkötetes kézikönyvek feladata.

Óvatlan lépések egy új kánon felé címmel a Magyar Napló novemberi számának élén Mezey Katalin élesen megbírált munkámat, amely szerinte megütközést váltott ki az irodalmi életben, akárcsak néhány éve *A magyar irodalom története*i három kötete. Az a mű 2500 oldalnyi volt, számos szerző munkája nyomán készült a korábban általam is részletesen bírált kézikönyv. Vitatható szempontok alapján újfajta kánont képviselt, s a huszadik század második felét különös egyoldalúsággal szemlélte. Mezey Katalin szerint most én is ezt teszem. Bár „összefésülöm” az úgynevezett urbánus és népi kánont, s ez még nem lenne baj, de közben számos kihagyhatatlan alkotóról kirekesztő módon megfeledkezem. Példaként említ egy névsort, közülük ketten „véletlenül” kapnak egy-egy mondatot írásomban. Kifogásolja, hogy többen csak a névsorban szerepelnek, mások ott sem. Mintha létezne „teljes” névsor. Mintha a kánonok nem féltucatnyi névvel futnának. Helyteleníti, hogy az egy-mondatosok közül ugyancsak sokan kimaradnak, a „néhány novellát publikáló” Szabó István viszont szerepel. Szerinte a „posztmodern kedvencekre” mégis van hely és távlat. Ily módon beazonosítható íróként egyedül Kertész Imre kapott miniprotrét. (Ma élő íróink közül pedig rajta kívül csupán Juhász Ferenc, Kányádi Sándor és Csoóri Sándor.) Tandori és Esterházy neve abban az összefüggésben szerepel, hogy ők a hazai neovangárd, illetve a posztmodern jellegadó képviselői. Ezt talán senki sem vitatja. Mint minden olvasónak, az irodalomtörténésznek is van világszemlélete, ízlése, esztétikai ítélete és tévedése, de számomra axióma, hogy nem csak tanulmányaim hősei tartoznak a magyar irodalom hagyománykincsébe. Illyés Gyula és Márai Sándor, Mészöly Miklós és Sánta Ferenc, Pilinszky János és Nagy László, Csoóri Sándor és Orbán Ottó, Utassy József és Petri György és a többiek, akiket az utókor hullámmzó kánonjai szerintem hiába is próbálnának majd kiiktatni az irodalmi emlékezetből. A mindenkor élő irodalomnak vannak irányzatai, vitái, eltérő értékrendjei, az előbb-utóbb megformálódó irodalomtörténeti távlat azonban rendre együtt látja ezeket. Éppen az a legnagyobb baja a posztmodern háttérű összegzéseknek, hogy nem képesek kilépni az egyetlen irányzat varázsköréből. Másfajta összegzések pedig egyelőre nem készültek el, de el fog jönni azoknak az ideje is. Egyébként a „háromkötetes” óta megjelent a kétkötetes Gintli-Schein, az Akadémiai Kiadónál 1100 oldalon a Gintli Tibor által szerkesztett *Magyar irodalom*, amelybe ugyancsak Schein Gábor írta az 1945 utáni fejezeteket, valamint Grendel Lajos huszadik századi áttekintése. Csupa „posztmodern” munka, különösebb kritikai visszhang nélkül.

Szeptemberben elkezdődött a kulturális kalauz angol nyelvű kiadásának előkészítése. Magam is átláttam, hogy ennél már megengedhetetlen a szűkebben kortárs irodalom háttérbe szorítása. Lehetőséget kértem és kaptam arra, hogy néhány oldallal kiegészítsem áttekintésemet, s így újabb kisportrék és újabb nevek kerülhettek be a szövegbe.

A bíráló túlértékeli szerény terjedelmű írásomat, s egyúttal károsnak tartja, ellenségesnek. Egy rossz kultúrpolitika képviselője lettem, „sakkjátékos”, aki, íme

megtagadja eddigi munkáit. „A posztmodern kirekesztés helyébe visszatér az egykori, szocialista-realista kánon nem kevésbé kirekesztő, céltudatos felületessége? A szakma újabb belső törésvonalainak kialakításán túl ennek milyen hozadéka lehet?” Most vajon Révai József reinkarnációja lettem? Vagy inkább Aczél György? Aki munkatársaival egyetemben nacionalistának, politikailag megbízhatatlannak tartott? Köszönöm szépen. Ám a „belső törésvonalat” nem én csákányozom.

VIOLA SZANDRA

Hazudozás

*Ami kívül, az van ma belül.
Belülről kerekedik a ház.
Rubintfoltos szúnyogcsípte lábad,
ahogy egyikről a másikra állsz.*

*Kiolt hideg-meleg tétovázásod,
a küszöbön kutyamód topogsz,
egyazon ajtón egy időben,
kintről be, s bentől kikopogsz.*

Ha engem öltök

*Pásztorod voltam,
farkasod lettem.
Lenyúztalak most:
hordd bűnöm helyettem.*

*Bőrödből magamra
ruhát öltök.
Majd szívemen visellek,
mikor megöltök.*

A tündér

Weöres Sándornak ajánlva

*Áttetsző pihékbe burkolózom,
mintha Bóbita lennék:
pitypang-leány,
virággal tollaslabdázó,
szélbőrű vendég,
ki malacra vár,*

*rózsaszínhúsú szeretőre,
itt kinn a mezőn,
hol ezerbajszú fű szúr.
Te meztelen kacagó béka,
testeden tündér fuvolázgat,
pendül sok hajszál-húr,
s sáskahad ujjaimmal
rajzolókat hátadra szárnyat!*